

SPRÁVA O SLOVENSKOM
KNIŽNOM TRHU
2016

Obsah

1. Štruktúra knižnej produkcie v roku 2016	3
Charakter štatistických dát	3
Počet vydaných titulov	3
Cudzojazyčné tituly a preklady	3
Tematické spektrum	5
2. Predaj kníh v roku 2016	7
3. DPH v roku 2016	9
4. Slovenskí vydavatelia v roku 2016	10
5. Knižný veľkoobchod	11
6. Knižný maloobchod	13
7. Elektronické knihy	16
Predaj e-kníh	16
8. Priama štátna podpora literatúry	17
9. Knižné periodiká a internetové knižné projekty	19
10. Možnosti vzdelávania v kníhkupeckom obore	22
11. Knižnice v SR	23
12. Knižné veľtrhy	25
13. Kampane a projekty propagujúce čítanie	26

1. Štruktúra knižnej produkcie v roku 2016

Charakter štatistických dát

Štatistické dáta o veľkosti a štruktúre produkcie slovenských kníh vychádzajú zo štatistického zisťovania v gescii Ministerstva kultúry SR. Prostredníctvom štatistického zisťovania boli získané údaje o počte vydaných neperiodických publikácií v členení podľa tematických skupín, formy a nákladu vydania. Osobitne boli za vydané neperiodické publikácie získané údaje o jazyku vydania a jazykoch, z ktorých boli vydané publikácie preložené.

Spravodajskými jednotkami štatistického zisťovania za oblasť vydávania neperiodických publikácií sú vydavateľstvá pôsobiace na slovenskom trhu, ale napr. aj štátne inštitúcie, obce, mimovládne organizácie a fyzické osoby, ktoré v príslušnom roku vydali neperiodické publikácie. V roku 2016 bolo oslovených 1 809 subjektov pričom súčinnosť poskytnutia údajov bola 92,76%. Za rok 2015 bola súčinnosť 95,79% a za rok 2014 to bolo 100%. Vydavateľskú činnosť v roku 2016 vykonávalo 1 417 spravodajských jednotiek, prerušilo 244 spravodajských jednotiek a 17 spravodajských jednotiek vydavateľskú činnosť ukončilo.

Počet vydaných titulov

Za rok 2016 bolo vydaných celkovo 10 736 titulov neperiodických publikácií, z toho 8 575 kníh a 2 161 brožúr. Z tohto počtu predstavuje prvé vydanie 8 084 titulov. V porovnaní s rokom 2015 je to pokles o 712 titulov.

Cudzojazyčné tituly a preklady

V roku 2016 bolo v štátnom jazyku vydaných 9 257 titulov neperiodických publikácií. Z jazykov národnostných menšín bolo vydaných v maďarskom jazyku 336 titulov, v českom 127 titulov, v nemeckom 50 titulov a v ruskom 23 titulov. Z iných jazykov to bol predovšetkým anglický jazyk, v ktorom bolo vydaných 465 titulov neperiodických publikácií. Viacjazyčných bolo vydaných 424 titulov.

Tituly podľa jazyka vydania		2 0 1 4	2 0 1 5	2 0 1 6
štátny jazyk	slovenčina	11 058	9 736	9 257
jazyk národnostných menších	maďarský	344	297	336
	český	104	112	127
	nemecký	61	81	50
	ruský	29	30	23
	iný	23	19	8
	ukrajinský	18	5	11
	rusínsky	16	13	11
	poľský	14	20	7
iné jazyky	anglický	605	759	465
	viacjazyčné	407	376	424

Ako preklad z iného jazyka bolo vydaných 2 623 neperiodických publikácií, čo predstavuje 24,4% z celkovej produkcie. Najpočetnejšie boli zastúpené preklady z anglického jazyka 1 746 titulov, nemeckého 220, francúzskeho 106, českého 90, talianskeho 93 a ruského jazyka 64 titulov.

Preklady do štátneho jazyka							
jazyk	2 0 1 6	t.j. %	2 0 1 5	t.j. %	2 0 1 4	t.j. %	2010 - 2013
anglický	1 746	66,6%	1 375	53,1%	1 431	58,0%	56,7%
český	90	3,4%	252	9,7%	190	7,7%	10,7%
francúzsky	106	4,0%	95	3,7%	90	3,6%	4,1%
maďarský	43	1,6%	242	9,3%	102	4,1%	1,8%
nemecký	220	8,4%	170	6,6%	225	9,1%	9,2%
poľský	57	2,2%	52	2,0%	46	1,9%	2,4%
ruský	64	2,4%	85	3,3%	60	2,4%	3,0%
španielsky	34	1,3%	34	1,3%	38	1,5%	1,8%
taliánsky	93	3,5%	85	3,3%	94	3,8%	3,0%
nórsky	35	1,3%	59	2,3%	42	1,7%	0,8%
portugalský	9	0,3%	12	0,5%	14	0,6%	0,8%
švédsky	61	2,3%	62	2,4%	26	1,1%	1,3%
ostatné	65	2,5%	68	2,6%	109	4,4%	4,4%

Tematické spektrum

Podľa tematických skupín za rok 2016 majú prevahu tieto skupiny:

- Literárne texty (beletria) - spolu 2 905 titulov
- Všeobecné - spolu 1 594 titulov
- Školstvo, pedagogika, voľný čas - spolu 718 titulov
- Náboženstvo, teológia - spolu 536 titulov
- História, životopisy - spolu 532 titulov
- Priemysel, technológia, stavebníctvo, obchod a remeslá - spolu 481 titulov
- Právo, verejná správa, sociálne zabezpečenie a sociálna starostlivosť, poisťovníctvo - spolu 433 titulov
- Lekárske vedy, zdravotníctvo - spolu 413 titulov
- Filológia, jazyky, jazykoveda - spolu 363 titulov
- Politika, ekonómia - spolu 362 titulov
- Prírodné vedy - spolu 300 titulov
- Sochárstvo, výtvarné umenie, grafika, fotografia - spolu 252 titulov
- Matematika - spolu 241 titulov
- Manažment, riadenie a organizácia - spolu 239 titulov
- Filozofia, psychológia - spolu 213 titulov

Beletria predstavuje 27,1 % zo všetkých vydaných titulov v roku 2016. V tomto roku kleslo zastúpenie školských a pedagogických publikácií oproti roku 2015.

	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010
Beletria	27,1%	22,8%	21,1%	23,7%	22,4%	19,0%	15,5%
Školstvo, Pedagogika, Voľný čas	6,7%	9,3%	18,0%	8,2%	7,1%	8,1%	8,5%
Všeobecné	14,8%	11,4%	11,8%	10,4%	11,8%	11,6%	12,3%
História, Životopisy	5,0%	5,6%	4,9%	4,3%	5,1%	4,7%	5,5%

Náboženstvo, Teológia	5,0%	5,3%	4,5%	4,8%	5,3%	5,2%	5,1%
Priemysel, Technológia, Stavebníctvo, Obchod, Remeslá	4,5%	6,4%	3,7%	4,1%	5,6%	5,3%	5,9%
Lekárske vedy, Zdravotníctvo	3,8%	3,5%	3,6%	4,2%	3,7%	4,0%	3,8%
Prírodné vedy	2,8%	5,0%	3,5%	4,4%	4,8%	5,5%	5,2%
Filológia, Jazyky, Jazykoveda	3,4%	3,7%	3,3%	3,5%	4,6%	4,1%	4,8%
Právo, Verejná správa, Soc. zabezp. a starost., Poistovníctvo	4,0%	4,0%	3,3%	4,4%	3,1%	3,8%	3,9%
Filozofia, Psychológia	2,0%	2,1%	3,0%	2,6%	2,3%	2,7%	3,0%
Sochárstvo, Výtvarné umenie, Grafika, Fotografia	2,3%	2,1%	2,8%	2,1%	2,9%	2,6%	3,0%
Politika, Ekológia	3,4%	3,3%	2,7%	3,4%	3,2%	4,4%	5,0%

Podľa typológie dokumentov za rok 2016 majú najväčší počet titulov tieto publikácie:

- Vysokoškolské skriptá - 981 titulov
- Publikácie pre deti - 971 titulov
- Školské učebnice - 549 titulov
- Oficiálne dokumenty - 368 titulov
- e-knihy - 1 913 titulov
- Audioknihy - 1 019 titulov

2. Predaj kníh v roku 2016

Aj naďalej zostávajú najväčším kanálom predaja kníh kamenné kníhkupectvá. Najväčšie siete Panta Rhei aj Martinus otvorili v roku 2016 nové pobočky, v Panta Rhei sa jednalo vo viacerých prípadoch o prevádzky zaniknutej siete Libri. Dá sa povedať, že v súčasnosti na Slovensku pôsobia už len tri kníhkupecké siete - okrem dvoch vyššie spomínaných je to ešte sieť Knihy pre každého.

Obrat realizovaný prostredníctvom kamenných kníhkupectiev a iných maloobchodných predajní aj naďalej vieme odhadnúť na úrovni 55-60 mil. EUR. Z prieskumu realizovaného medzi distribúciami sa dá odhadnúť, že tzv „nezávislé“ kníhkupectvá (t.j. tie mimo troch spomínaných sietí) stále realizujú cca 30% obratu a zostávajú teda významnou časťou trhu. Každoročne niekoľko kníhkupectiev zaniká, ale súčasne sa ešte stále objavujú aj nové. Panta Rhei si udržiava dominantné postavenie v kamennom kníhkupeckom segmente a predstavuje približne polovicu obratu. Nasledujú siete Martinus a Knihy pre každého. Na pomyselnom štvrtom mieste by bola sieť Artforum, aj keď jednotlivé prevádzky s týmto menom sú v skutočnosti samostatné firmy.

Internetový predaj kníh aj naďalej rastie. Podiel Martinus.sk je aj naďalej dominantný, ale rýchlym tempom rastie aj predaj pantarhei.sk, bux.sk (Ikar) a aj druhý najväčší predajca na internete gorila.sk (Beyond Media) zaznamenal v predaji kníh rast. Súčasne postupne klesá podiel ďalších špecializovaných e-kníhkupectiev (t.j. tých, ktoré nemajú vlastné kamenné predajne), ako sú alebo boli abcknihy.sk a eplanet.sk, väčšinou z dôvodu ich finančných problémov. Znatelný rozvoj zaznamenávajú v internetovom predaji niektoré kamenné kníhkupectvá (littera.sk alebo vydavatel.sk), ktoré sú však štatisticky zahrnuté medzi číslami kamenných kníhkupectiev. Obrat dosahovaný internetovým predajom kníh sa blíži k 20 mil. EUR. Z nich cca 10-15% tvorí priamy predaj odbornej literatúry.

Obrat s učebnicami sa na prvý pohľad nemení, bude však potrebné vymyslieť metódu zbierania presnejších relevantných dát. Dosahovaný obrat by však mal naďalej byť na úrovni 16-18 mil. EUR.

Výrazný pokles v uplynulých rokoch zaznamenal predaj prostredníctvom sietí supermarketov. Praktický zánik alebo transformácia viacerých sietí (Hypernova, Carrefour) a znižovanie podpory predaja kníh u ďalších tradičných predajcov (Tesco, Metro, do istej miery aj Kaufland) spôsobili, že miesto 8-9 mil. EUR odhadovaných za rok 2015 sa obrat v roku 2016 pravdepodobne pohyboval skôr na úrovni 6-7 mil. EUR.

Klesá tiež objem predaja prostredníctvom door-to-door spoločností, predstavuje odhadom okolo 5-6 mil. EUR.

Pokračuje predaj prostredníctvom školských klubov, zásielkových katalógov (tzv. Direct Mailing) a neodhadnuteľný podiel predstavuje predaj prostredníctvom maloobchodných firiem mimo kníhkupeckého trhu (hračkárstva, papiernictvá, benzínové pumpy, pošty, novinové stánky...).

Zo zhromaždených čísiel sa zdá, že celkový obrat s knihami, realizovaný na Slovensku, zostáva na úrovni tesne nad 100 mil. EUR (bez DPH). Predaj sa výraznejšie koncentruje u špecializovaných maloobchodníkov - t.j. v kamenných a internetových kníhkupectvách a mnohé alternatívne kanály predaja slabnú.

Pre zaujímavosť ešte poradie spoločností pôsobiacich na knižnom trhu podľa obratu z údajov podľa portálu Finstat.sk (nezávisle od toho, či obrat dosahujú v malobochoch, veľkoobchoch alebo vydávaním, a vrátane prípadných iných tovarov a služieb, s ktorými obchodujú).

spoločnosť	obrat 2016	obrat 2015	nárast/pokles %
Panta Rhei	38,159	35,804	+ 6,58 %
Martinus	20,984	19,435	+ 7,97 %
Ikar	16,605	14,255	+ 16,49 %
Partner Technik	6,739	6,106	+ 10,37 %
Vydavateľstvo Slovart	6,564	6,208	+ 5,73 %
Pemic*	5,549	5,779	- 3,98 %
Beyond Media	4,384	4,685	- 6,42 %
Albatros Media*	4,306	3,691	+ 16,66 %
Wolters Kluwer	3,982	3,531	+ 12,77 %
Knihy pre každého	3,289	3,072	+ 7,06 %

(pozn: označené * majú účtovný rok 1.7.2016-30.6.2017)

Predajné kanály	Obrat
Kníhkupectvá a kníhkupecké siete	55 – 60 mil €
Internetové kníhkupectvá	18 – 20 mil €
Učebnice	16 – 18 mil €
Supermarkety	6 – 7 mil €
Doplňkový predaj	5 – 6 mil €
Celkový odhad	100 - 110 mil €

3. DPH v roku 2016

Knihy sú v SR od roku 1993 zaradené medzi tovar, na ktorý sa uplatňuje nižšia hladina DPH (s výnimkou rokov 2004 až 2007). Obidve hladiny DPH sa vyvíjali od roku 1993 nasledovne:

DPH v Európe v roku 2016

Krajina	Knihy	Štandardná
Belgicko	6 %	21 %
Bulharsko	20 %	20 %
Cyprus	5 %	19 %
Česká republika	10 %	21 %
Dánsko	25 %	25 %
Estónsko	9 %	20 %
Fínsko	10 %	24 %
Francúzsko	10 %	20 %
Grécko	6.5 %	23 %
Holandsko	6 %	21 %
Chorvátsko	13 %	25 %
Írsko	0 %	23 %
Litva	9 %	21 %
Lotyšsko	12 %	21 %
Luxembursko	3 %	17 %
Maďarsko	5 %	27 %
Malta	5 %	18 %
Nemecko	7 %	19 %
Poľsko	5 %	23 %
Portugalsko	6 %	23 %
Rakúsko	10 %	20 %
Rumunsko	9 %	24 %
Slovensko	10 %	20 %
Slovinsko	9.5 %	22 %
Španielsko	4 %	21 %
Švédsko	6 %	25 %
Taliansko	4 %	22 %
Veľká Británia	0 %	20 %

4. Slovenskí vydavatelia v roku 2016

Údaje o slovenských vydavateľoch sme získali zo štatistického zisťovania Ministerstva kultúry SR. Medzi vydavateľov patria vydavateľstvá pôsobiace na slovenskom trhu, ale napr. aj štátne inštitúcie, obce, mimovládne organizácie a fyzické osoby, ktoré v príslušnom roku vydali neperiodické publikácie. Podľa týchto údajov vydalo v roku 2016 aspoň jeden titul 1 809 rôznych subjektov.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Počet vydavateľov	820	944	1155	1233	1389	1236	1520	1518	1657	1646	1635	1733	1809

Vydavatelia s najväčším počtom vydaných titulov za rok 2016:

Por.číslo	Počet titulov	Názov vydavateľstva
1.	1 182	Slovenská knižnica pre nevidiacich M. Hrebendu, Levoča
2.	797	IKAR, a. s., Bratislava
3.	356	SLOVART, vydavateľstvo, s. r. o., Bratislava
4.	255	Technická univerzita, Košice
5.	235	Prešovská univerzita, Prešov
6.	217	Univerzita Komenského - Vydavateľstvo UK, Bratislava
7.	183	SPN – Mladé letá, s. r. o., Bratislava
8.	173	Slovenská poľnohospodárska univerzita, Nitra
9.	169	Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra
10.	163	Marenčin PT, s. r. o.
11.	152	Wolters Kluwer, s.r.o., Bratislava
12.	138	Slovenská technická univerzita, Bratislava
13.	128	Žilinská univerzita, Žilina
14.	126	Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica
15.	95	Univerzitná knižnica UPJŠ, Košice
16.	93	Technická univerzita, Zvolen
17.	91	FORTUNA LIBRI, a.s., Bratislava
18.	86	Svojtka & Co., vydavateľstvo, s. r. o., Bratislava
19.	85	Verbum - vydavateľstvo Katolíckej univerzity, Ružomberok
20.	84	LÚČ vydavateľské družstvo, Bratislava
21.	82	Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Trnava
22.	82	NOXI, s.r.o., Bratislava

5. Knižný veľkoobchod

Rok 2016 bol pre knižný veľkoobchod na Slovensku pomerne stabilizovaný. Výraznejšou zmenou bolo prevzatie vydavateľstva Egmont v ČR a SR pod značku Albatros Media. Albatros tým potvrdil svoj pokračujúci záujem o rozširovanie počtu značiek pod svojimi krídlami. Ďalšou výraznejšou zmenou bolo začlenenie produkcie bývalého vydavateľstva Príroda kompletne do distribúcie Ikar, a.s. V nadväznosti na proces implementácie vydavateľstva Príroda a značky Príroda do portfólia Ikar, a.s.

Zásobovanie kľúčových maloobchodných prevádzok pokračovalo v štandardnom konkurenčnom prostredí. Na trhu pôsobí niekoľko veľkých distribúcií so širokým sortimentom vydavateľov v rámci svojej veľkoobchodnej ponuky, ďalej dvojica veľkých vydavateľov s vlastnou distribúciou a následne niekoľko menších subjektov, venujúcich sa distribúcii rôznych titulov.

Dodávky do najväčších sietí kníhkupectiev (Panta Rhei, Martinus) sú naďalej rozdelené medzi veľkých veľkoobchodných distribútorov, napriek tomu nie sú zriedkavé ani priame dodávky zo strany vydavateľov priamo do maloobchodu, s vynechaním veľkoobchodného článku.

Už dlhé roky sú dôležitou súčasťou trhu aj knihy v českom jazyku, ktoré majú vo svojej ponuke v rôznej miere zastúpené všetky významnejšie veľkoobchodné distribúcie v rámci SR. Predaje kníh v iných jazykoch síce každoročne narastajú, ale napriek tomu sú marginálne, tvorené prevažne jazykovými učebnicami a v menšej miere beletriou, najmä v anglickom jazyku.

Na slovenskom knižnom trhu operujú nasledujúce knižné distribúcie, zoradené v poradí podľa dostupných údajov o tržbách za veľkoobchodný predaj:

V ý z n a m n é v š e o b e c n é d i s t r i b ú c i e

- Ikar, a.s.

Veľkoobchod Ikar distribuuje okrem početnej vlastnej produkcie rôznych vydavateľských značiek aj stovky iných vydavateľov - slovenských i českých. Pod vlastnú produkciu už počas celého roka spadala aj značka Príroda. Široká ponuka titulov v českom jazyku je zabezpečovaná vďaka spolupráci s partnerskou českou distribúciou Euromedia Group. V rámci veľkoobchodnej distribúcie má Ikar niekoľko vydavateľstiev vo výhradnej distribúcii. Okrem zásobovania maloobchodných kníhkupectiev je Ikar aj výhradným dodávateľom pre reťazec Hypernova/Terno.

- Partner Technic, spol. s r.o.

Podobne ako dve predošlé i táto disponuje širokou ponukou titulov v rámci veľkoobchodnej distribúcie. Rovnako má niektoré z vydavateľstiev vo výhradnej distribúcii. Zásobuje reťazec Kaufland.

- Knižný veľkoobchod Pemic, s.r.o.

Veľkoobchod so širokou ponukou slovenských a vďaka úzkej spolupráci s materskou spoločnosťou aj českých titulov. Takisto zabezpečuje výhradnú distribúciu niektorým vydavateľstvám. Dlhodobu sa zameriava okrem noviniek aj na akciové tituly formou ponuky Knihy za babku. Spomedzi neknižných sietí zásobuje knihami reťazec Metro.

- Slovart-Store, spol. s r.o.

Distribúcia orientovaná prednostne na zásobovanie reťazcov Tesco, no zásobuje aj ostatné subjekty spomedzi kníhkupcov.

V ý z n a m n é d i s t r i b ú c i e z a m e r a n é p r i m á r n e n a d i s t r i b ú c i u v l a s t n ý c h t i t u l o v

- Vydavateľstvo Slovart, spol. s r.o.

V roku 2015 ukončil postupne Slovart distribúciu cez veľkoobchodných distribútorov a odvtedy distribuuje malobochodným zákazníkom vo vlastnej rézii. Okrem vlastných titulov v slovenskom i českom jazyku, distribuuje aj cudzojazyčnú literatúru.

- Albatros Media Slovakia, s.r.o.

Pokračuje v akvizícii ďalších vydavateľstiev a značiek do svojho portfólia, v roku 2016 to bolo Vydavateľstvo Egmont so zameraním na tituly licencie Disney. Dnes už je súčasťou tejto distribučnej siete celkom 15 vydavateľských značiek. Kníhkupcom dodáva primárne tieto svoje značky, ktoré ostatné veľkoobchodné distribúcie neponúkajú.

Prehľad významných knižných veľkoobchodov a ich tržby v mil. € podľa dostupných údajov:

Veľkoobchod	2 0 1 6	2 0 1 5	2 0 1 4
Ikar, a.s. ¹	13,3	12,3	11,5
Partner Technic, spol. s r.o.	6,6	6,1	4,9
Knižný veľkoobchod Pemic, s.r.o. ²		5,9	5,9
Slovart-Store, spol. s r.o.	2,4	3,2	3,1
Vydavateľstvo Slovart, spol. s r.o.	6,4	6,0	5,2
Albatros Media Slovakia, s.r.o. ²	3,7	2,6	2,7

¹ VO obrat bez priameho internetového predaja

² Účtovný rok končí k 30.06. príslušného roka

6. Knižný maloobchod

Na rozdiel od roku 2015, kedy najväčšie siete výrazne rozširovali počet prevádzok, pribudlo počas roku 2016 relatívne málo nových predajní. To bolo spôsobené primárne absenciou budovania väčších nákupných stredísk, nakoľko práve v nich významní predajcovia najčastejšie otvárajú nové predajne. Najvýraznejšia zmena sa udiala až na konci roka 2016, kedy niekoľko prevádzok obchodnej siete Libri prevzala Panta Rhei. Išlo však iba o zanedbateľný počet i veľkosť prevádzok

Menší lokálni kníhkupci, tzv. nezávislý trh je relatívne stabilný, nové prevádzky naďalej skôr ubúdajú ako pribúdajú. Postupným príchodom najväčších sietí aj do menších miest je ich konkurenčná situácia vystavená postupne čoraz väčším výzvam. Ich finančná situácia a platobná disciplína nie je vždy ideálna, čo vyvoláva potrebu pozornejšieho prístupu zo strany dodávateľov - distribúcií.

Celkový počet kamenných kníhkupectiev sa pohybuje na úrovni 270 až 300 prevádzok.

V ý z n a m n é m a l o o b c h o d n é p r e d a j n e

- Panta Rhei, s.r.o.

Panta Rhei je naďalej s veľkým náskokom sieťou s najväčším počtom predajní a najväčšou predajnou plochou. Ich počet dosiahol 40 a sú rozložené po celom území Slovenska. Veľké prevádzky sú prepojené s vlastnou sieťou kaviarní. Počnúc koncom roka 2016 začala Panta Rhei preberať prevádzky siete Libri a operuje už aj v menších mestách v jednotlivých regiónoch.

- Martinus.sk, s.r.o.

Martinus si drží miesto trhovej dvojky, i keď počet predajní je v porovnaní s Panta Rhei štvrtinový. V roku 2016 nepribudla žiadna nová prevádzka. Väčšina z predajní takisto je prepojená s kaviarňou a je ľahko rozpoznateľná typickým dizajnom.

- Knihy pre každého, s.r.o.

Na rozdiel od Panta Rhei a Martinus.sk sa táto sieť v zvýšenej miere zameriava na predaj lacnejších kníh. Počet predajní sa nateraz zastabilizoval na počte 13, koncom roku pribudol aj vlastný e-shop. Z geografického hľadiska táto sieť operuje na území celého Slovenska s výnimkou Prešovského a Košického kraja.

- Libri, s.r.o.

Sieť Libri po určitej stagnácii v poslednom období spôsobenej značne obmedzeným sortimentom ukončila koncom roku prevádzku niekoľkých predajní po celom Slovensku. Väčšinu priestorov prevzala Panta Rhei, výnimočne i miestni kníhkupci. Niektoré prevádzky ostali zatvorené bez náhrady a ďalší vývoj je viac než otázný.

Ostatné predajne sú väčšinou samostatne fungujúce, menšiu výnimku tvoria mini siete 2 - 4 predajní v rámci svojho mikroregiónu (Aloha na Záhorí; Knihy Molnár s výraznou ponukou kníh v maďarskom jazyku v južných okresoch západného Slovenska, vo veľkých mestách čiastočne prepojená sieť Artforum a pod.). Veľká čas kamenných kníhkupectiev prevádzkuje súčasne vlastný e-shop.

Knihy vo svojom sortimente ponúkajú takmer všetky hypermarketové reťazce - Tesco, Hypernova/Terno, Kaufland, v menšej miere Metro. Najväčšie obraty dosahuje predaj kníh v reťazci Tesco, čo je logicky spôsobené celkovou veľkosťou a postavením tohto reťazca v rámci krajiny. Celkovo však možno pozorovať trend postupného poklesu predajov v týchto reťazcoch, znižovanie predajných plôch venovaných knihám a zužovanie sortimentu. Momentálne nevidno signály na zmenu tohto trendu priaznivým smerom.

V obmedzenej miere existujú špecializované kníhkupectvá napr. na zahraničnú a odbornú literatúru, ezoterickú literatúru, náboženskú literatúru a pod. Knihy sú doplnkovým sortimentom v celom rade ďalších kamenných predajní - ezoterických, predajní videohier a počítačových hier. Niektoré maloobchodné predajne ponúkajú špecializovaný knižný sortiment, napr. kuchárky, knihy pre voľný čas, umelecké publikácie. Knihy ponúkajú v obmedzenom rozsahu i benzínové pumpy, letiská, predajne suvenírov v strediskách cestovného ruchu a v malom rozsahu i iné prevádzky.

Prehľad významných kníhkupeckých sietí k 31.12. 2016:

Knižný reťazec	Počet predajní	Z toho v OC
Panta Rhei, s.r.o.	40	35
Martinus.sk, s.r.o.	9	7
Knihy pre každého, s.r.o.	13	4

Internetové knihkupectvá

Internetový predaj kníh je naďalej mimoriadne silný, i keď pomer nákupov medzi kamennými a internetovými obchodmi vyzerá byť pomerne zastabilizovaný. Okrem špecializovaných knižných e-shopov sa v poslednom roku začali knihy predávať i v širokospektrálnych e-shopoch ako napr. mall.sk. Takisto mnoho z lokálnych nezávislých kníhkupcov prevádzkuje v rámci svojich predajní aj e-shop.

S výrazným odstupom si vedúcu pozíciu už dlhé roky nemenne drží e-shop Martinus. Medzi ďalšie významné knižné e-shopy patria aj Gorila.sk, Bux.sk, Pantarhei.sk či Megaknihy.sk. Na tomto trhu panuje silné konkurenčné prostredie, o zákazníka bojujú nielen už tradične nižšou cenou, ale i rôznymi marketingovými akciami v priebehu celého roka. Noví a menší prevádzkovatelia sa často snažia prilákať extrémne vysokými zľavami, no bez väčšieho a hlavne dlhodobejšieho úspechu.

7. Elektronické knihy

Predaj e - kníh

Zásadnou zmenou v oblasti predaja e-kníh na Slovensku bola v priebehu leta 2016 dohoda o výmene titulovej ponuky medzi dvomi existujúcimi platformami predaja e-kníh – spoločnosťami Dibuk a Wooky. V praxi dnes teda slovenskí predajcovia e-kníh môžu konečne zákazníkom ponúkať kompletný dostupný sortiment (v súčasnosti niečo vyše 4.000 titulov v slovenčine).

Rok 2016 tiež predstavoval rok ďalšieho posilnenia platformy Dibuk na úkor platformy Wooky. Podiel ich predaja dosiahol pomer 75:25 v prospech Dibuku.

Významnú časť trhu s e-knihami predstavujú aj naďalej platformy vydavateľov odborných a vedeckých publikácií.

Z dostupných informácií vychádza obrat na úrovni približne 1.100.000-1.200.000 EUR, z čoho približne 75% predstavuje predaj klasických e-kníh „na čítanie“ prostredníctvom platformami Dibuk a Wooky a 25% ostatné predajné kanály.

Osobitným špecifikom slovenského trhu zostáva množstvo predaných e-kníh v češtine, ktoré sú realizované z českých portálov (palmknihy.cz, kosmas.cz, eReading.cz, ale aj wooky.cz alebo martinus.cz).

8. Priama štátna podpora literatúry

Pod podporou zo štátnych zdrojov rozumieme priamu finančnú podporu tvorby, vydávania, prezentácie, propagácie a dostupnosti literatúry prostredníctvom systémov a nástrojov, ktoré má na tento účel vytvorené Ministerstvo kultúry SR ako ústredný orgán štátnej správy s kompetenciami na úseku literatúry a knižnej kultúry.

Na podporu projektov bol v roku 2015 vytvorený Fond na podporu umenia, v rámci ktorého je zastúpená aj oblasť literatúry a knižnej kultúry, ktorý svojou činnosťou nahrádza podstatnú časť dotačného systému Ministerstva kultúry SR.

Rok 2016 predstavoval pre fond prvý rok poskytovania finančných prostriedkov na podporu umeleckých aktivít, kultúry a kreatívneho priemyslu, ale aj utváranie materiálnych podmienok na ich verejnú prezentáciu a šírenie v slovenskom alebo medzinárodnom kultúrnom, či umeleckom kontexte. Fond si prostredníctvom štruktúry podpornej činnosti kládol za cieľ rozvoj viacerých oblastí umenia, kultúry a kreatívneho priemyslu, medzi ktoré patrí najmä divadlo, tanec, hudba, vizuálne umenie, literatúra, medziodborové aktivity, ľudová kultúra, kultúrno-osvetová činnosť, knižnice, múzeá a galérie. Pre uvedené oblasti v rámci štruktúry podpornej činnosti bola poskytovaná v roku 2016 podpora vo forme dotácií alebo štipendií, pričom v jednotlivých programoch sa uplatňovala schéma štátnej pomoci. Pri koncipovaní štruktúry podpornej činnosti fond naviazal na dotačný systém ministerstva kultúry, no zároveň ho aj modifikoval, rozšíril a diverzifikoval. Jednotlivé oblasti podpory boli rozdelené do nasledujúcich programov: 1 Umenie (divadlo, tanec, hudba, vizuálne umenie, literatúra, medziodborové umelecké aktivity), 2 Kultúrne podujatia, aktivity a časopisy, 3 Výskum a vzdelávacie aktivity, 4 Ľudová kultúra a kultúrno-osvetová činnosť, 5 Medzinárodné aktivity a mobility, 6 Pamäťové a fondové inštitúcie. Štátnou podporou sa vytvárajú podmienky na to, aby diela mohli vyjsť a pôvodná literatúra mala zabezpečené základné vstupy a dostala sa medzi čitateľov. Zachovávajú sa najvýznamnejšie diela pôvodnej slovenskej a prekladovej literatúry a vytvárajú sa podmienky na podporu ich žánrovej rôznorodosti. Vývoj na slovenskom knižnom trhu jasne ukazuje, že bez podpory štátu by sa niektoré literárne diela, či časopisy postupne vytratil z súčasného knižného sortimentu. Podpora, určená na vydanie knihy (úhradu polygrafických nákladov a autorský honorár), totiž spravidla vykrýva stratu z vydania.

Na základe výziev Štruktúry podpornej činnosti na rok 2016 Fond na podporu umenia celkovo prijal 4899 žiadostí, z toho 280 žiadostí o štipendium. Podľa očakávaní bolo najviac žiadostí doručených do kancelárie fondu v rámci programu 1 Umenie, celkovo išlo o 1777 projektov.

Podprogram	Prijaté žiadosti	Žiadaná suma	Podpore žiadosti	Pridelená suma	Nepodporené žiadosti
Divadlo	231	3 318 342.00 €	125	1 090 290.00 €	98
Tanec	53	671 636.00 €	29	231 327.00 €	21
Hudba	420	5 083 036.00 €	230	1 188 176.00 €	164
Vizuálne umenie	425	3 672 894.00 €	275	930 794.00 €	135
Literatúra	481	2 844 827.00 €	362	1 277 098.00 €	115
Medziodborové umenie	167	2 501 691.00 €	93	622 550.00 €	59
Spolu	1777	18 092 426.00 €	1114	5 340 235.00 €	592

Zdroj: FPU

V Programe 1 Umenie poskytoval Fond na podporu umenia aj možnosť podpory vo forme štipendií. V roku 2016 bolo podporených spolu 150 žiadostí pre tvorbu v umení v sume 675 495,- EUR. Pre jednotlivé oblasti umenia bola poskytnutá finančná podpora nasledovne:

Podprogram	Prijaté žiadosti	Žiadaná suma	Podpore žiadosti	Pridelená suma	Nepodporené žiadosti
Divadlo	10	58 278.00 €	8	26 490.00 €	2
Tanec	13	103 311.00 €	8	34 437.00 €	5
Hudba	22	177 483.00 €	12	63 576.00 €	9
Vizuálne umenie	125	1 035 759.00 €	79	280 794.00 €	46
Literatúra pre deti a mládež	14	95 364.00 €	8	42 384.00 €	6
Literatúra - pôvodná tvorba	41	315 231.00 €	26	172 185.00 €	15
Literatúra - preklady	9	60 927.00 €	9	55 629.00 €	0
Spolu	234	1 846 353.00 €	150	675 495.00 €	83

Zdroj: FPU

9. Knižné periodiká a internetové knižné projekty

Na Slovensku sa knihami zaoberajú viaceré literárne časopisy a kultúrne rubriky či literárne prílohy v médiách. Výhradne kniham a knižnému daniu sa však venuje len jediný časopis - Knižná revue. Knižná revue je dvojtýždenník o nových knihách, ktorý odzrkadľuje knižné dianie a vývoj knižnej kultúry na Slovensku. Je určený čitateľskej verejnosti, ale aj vydavateľom, kníhkupcom a pracovníkom knižníc.

Kniham a literatúre sa však venujú aj iné periodiká. Literatúre a kultúrnemu životu na Slovensku sa venuje časopis Spolku slovenských spisovateľov - Literárny týždenník. Ďalším slovenským literárnym časopisom je Romboid. Časopis sa zaoberá prevažne súčasnou slovenskou literatúrou a literárnou kritikou, ale aj ostatnými druhmi umenia. Časopis Romboid vydáva Asociácia organizácií slovenských Spisovateľov. Najstarším slovenským časopisom pre literatúru, vedu a umenie sú Slovenské pohľady vydávané Maticou Slovenskou. Medzi ďalšie časopisy venujúce sa umeniu a kultúre patrí napríklad časopis Dotyky, Vlna alebo Tvorba.

Elektronické knižné médiá a internetové knižné portály patria tiež k dôležitým, literatúru propagujúcim médiám:

- Čítanie Madness

Zbierka literárnej tvorby od amatérskych prispievateľov.

www.citanie.madness.sk

- Greenie knižnica

Môže záujemcovi knihu poskytnúť, môže mu jeho vlastnú i vydať...

www.greenie.elist.sk

- Literárny klub

Stránka občianskeho združenia nadväzujúca na produkciu knižných vydavateľstiev KK Bagala a Modrý Peter.

www.literarnyklub.sk

- K&S – Knihy a spoločnosť

Kultúrny mesačník zameraný na reflexiu knižných titulov na našom trhu.

www.fan.sk/kas

- Kloaka

Magazín experimentálnej a nekonvenčnej tvorby.

www.kloaka.membrana.sk

- Literatúra.Euforion.sk

Virtuálny priestor na tvorbu. Možnosť začítať sa do klasických, avantgardných aj úplne neznámych literárnych diel. Pohľad na scénu, rozhovory, písanie na pokračovanie.

www.literatura.euforion.sk

- Mám talent

Literárny portál na podporu talentov - virtuálny priestor pre úplných začiatočníkov, ale aj začínajúcich spisovateľov či autorov, ktorí už majú na svojom konte vydanú knihu a chcú sa o svoju tvorbu podeliť.

www.mamtalent.sk

- Slavonica

Literárny portál pre všetkých, ktorí radi píšú.

www.slavonica.sk

10. Možnosti vzdelávania v kníhkupeckom obore

Na Slovensku existujú v súčasnej dobe tieto stredné školy, ktoré ponúkajú stredné vzdelávanie pre kníhkupcov:

- Stredná odborná škola obchodu a služieb Samuela Jurkoviča, Sklenárova 1, 821 09 Bratislava - *odbor kníhkupec*
- Stredná odborná škola masmediálnych a informačných štúdií, Kadnárova 7, 834 14 Bratislava - *odbor informačné systémy a služby - knihovníctvo a vedecké informácie*
- Stredná odborná škola polygrafická, Račianska 190, 835 26 Bratislava - *odbor Operátor knihárskych technológií*
- Stredná odborná škola podnikania, Sasinkova 45, 011 43 Žilina - *odbor kníhkupec*

Katedra knižničnej a informačnej vedy Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave ponúka štúdiom v tomto obore na všetkých troch vysokoškolských stupňoch - od bakalárskeho cez magisterský po doktorandský. V súčasnosti sú akreditované:

- 3 bakalárske programy:
 - *informačné štúdiá,*
 - *dejiny knižnej kultúry,*
 - *literárna komunikácia a knižnice.*
- 1 magisterský program:
 - *informačné štúdiá.*
- 1 doktorandský program:
 - *knižničná a informačná veda.*

Na katedre knižničných a slovaskistických štúdií na Prešovskej univerzite je akreditovaný bakalársky študijný odbor knižnično-informačné štúdiá. Na Fakulte humanitných vied na Žilinskej univerzite sú akreditované tri stupne štúdiá na katedre mediamatika a kultúrne dedičstvo.

11. Knižnice v SR

Nepriamou formou podpory pôvodnej literatúry v rámci dotačného systému Ministerstva kultúry SR je podpora jej nákupu do širokej siete verejných knižníc. Podprogram Akvizícia knižníc v rámci programu Kultúrne aktivity v oblasti pamäťových inštitúcií sa realizuje v súlade so strategickými materiálmi Ministerstva kultúry pre oblasť knižničného systému SR. Podpora nákupu knižničného fondu, tj tlačených neperiodických publikácií, prispieva k riešeniu kritickej situácie v dopĺňovaní (akvizíciách) knižničných dokumentov v knižniciach.

Nákup kníh do knižníc ovplyvňuje aj mnoho ďalších súvislostí. Jedným z rozhodujúcich faktorov pre knižnicu je počet výpožičiek. Na štruktúru a zloženie knižničného fondu významne vplyva typ knižnice (krajská, regionálna, mestská, obecná, akademická, školská a pod.), štruktúra obyvateľstva v regióne (vzdelanostná, veková), počet a typ škôl, vedecko-výskumných pracovísk, podnikov, a pod.. V súčasnosti sa poskytujú dotácie knižniciam po posúdení ich žiadostí bez možnosti ovplyvnenia, aký typ literatúry a akej kvality knižnica nakúpi. Na nákup kníh pre najširšie čitateľské vrstvy by mal prispievať predovšetkým zriaďovateľ. V praxi však často zdroje, ktoré by mali byť vyhradené v jeho rozpočte na kultúru, teda aj na nákup kníh, presunie zriaďovateľ na iné akútne položky (zdravotníctvo, oprava ciest...), a tak sa dotácie z Ministerstva kultúry SR stávajú dominantným zdrojom na dopĺňanie knižničného fondu.

Napriek tomu, že knižnice si s prihliadnutím na svoju čitateľskú základňu autonómne určujú, aký typ literatúry nakúpia, jednou z ciest, ako by sa k náročnému čitateľovi dostala aj náročnejšia umelecká literatúra je, aby knižnice využívali dotáciu na nákup umelecky hodnotnej literatúry v stanovenom percente (10–20%) na nákup kníh podporených v podprograme Literatúra a knižná kultúra. Záujmy tzv. menšinového čitateľa, ktorý siaha aj po náročnejšej literatúre, či už umeleckého alebo vedeckého charakteru, by knižnica mala vziať do úvahy. Knižnice, ktoré majú záujem o hodnotné knižné publikácie podporené v podprograme Literatúra a knižná kultúra, môžu využiť dostupný Register odporúčanej literatúry.

Typ knižnice		2 0 1 6
Národná knižnica		1
Vedecké knižnice		8
Akademické knižnice		59
Verejné knižnice	Krajské	8
	Regionálne	29
	Mestské	106
	Obecné profesionálne	167
	Obecné neprofesionálne	1740
Špeciálne knižnice	Lekárske	73
	Technické	27
	Pôdohospodárske	14
	Múzeí a galérií	84
	SAV	50
	Vojenské	12
	ZVJS	44
	Špeciálne iné	30
Školské knižnice		1530
Spolu		3980

12. Knižné veľtrhy

Knižné veľtrhy sú neoddeliteľnou súčasťou knižného odboru. Stretávajú sa tu vydavatelia, spisovatelia, ilustrátori, editori, prekladatelia, tlačiar, distribútori a samozrejme čitatelia. Veľtrhy poskytujú vydavateľstvám možnosť prezentovať svoju produkciu verejnosti, ako aj nadväzovať nové kontakty a spolupráce.

Na Slovensku je jediným knižným veľtrhom Knižný veľtrh Bibliotéka. Bibliotéka patrí medzi akcie s celoslovenským záberom, ktoré sú zamerané na vyváženú komerčnú a kultúrnu prezentáciu. Veľtrh sa koná už od roku 1993 a je veľmi populárny medzi širokou čitateľskou verejnosťou. Každoročne prináša tisícky knižných titulov, novinky, exkluzívne limitované edície, stretnutia s autormi, oceňovanie edičných a tvorivých počinov, literárnu kaviareň, tvorivé dielne pre deti a festival spoločenských hier. Knižný veľtrh dopĺňa výstava vzdelávania a didaktickej techniky Pedagogika, zameraná na prezentáciu učebníc, vzdelávacích softvérov a školských pomôcok. Veľtrh sa koná každý rok v novembri.

13. Kampane a projekty propagujúce čítanie

Aktivity na podporu vzťahu k čítaniu kníh a k literatúre sú pre intelektuálny rozvoj dnešnej spoločnosti nevyhnutné. V poslednej dobe trend v čitateľskej negramotnosti inicioval vznik viacerých dlhodobých projektov i jednorazových kampaní a festivalov.

- Anasoft litera

Literárnu cenu Anasoft litera organizuje občianske združenie ars_litera od roku 2006. Spolu s projektom literárnej ceny združenie organizuje aj literárny festival Anasoft litera a v spolupráci s regionálnymi knižnicami a inštitúciami autorské čítania.

- Bratislavský knižný festival - BRaK

Bratislavský knižný festival vznikol v roku 2013 s cieľom vytvoriť priestor pre malých, nezávislých knižných tvorcov a ich diela. Ambíciou festivalu je podávať hodnoverný obraz o dianí v stredoeurópskom knižnom priestore, s dôrazom na tú časť vydavateľskej produkcie, ktorej východiskom nie sú výhradne nároky a očakávania spotrebiteľského trhu. V centre jeho pozornosti stojí záujem o aktuálne podoby, premeny a funkcie knižného média. BRaK je v rovnakej miere festivalom spisovateľov, vydavateľov, prekladateľov, knižných grafikov, ilustrátorov, kníhviazačov, typografov a všetkých ďalších, s knihami spojených remesiel.

- Deň neprečítaných kníh

Deň neprečítaných kníh je akcia, v rámci ktorej by mali ľudia všetkých vekových kategórií po jednom z neprečítaných literárnych diel zo svojej poličky. Už do prvého ročníka v roku 2011 sa do tohto podujatia zapojilo vyše 7 000 milovníkov kníh po celom Slovensku a postupne pribudli aj ďalšie krajiny, ktoré si tento sviatok adoptovali. Deň neprečítaných kníh je oslavou čítania a jeho cieľom je podpora čítania ako takého.

- Dni slovenskej literatúry

Dni slovenskej literatúry priniesli v roku 2014 takmer stovku literárnych podujatí, stretnutia so 146 autormi, ilustrátormi a hudobníkmi, s desiatkou ďalších účinkujúcich. Zaži knihy naživo – tak znela pozvánka na podujatia, z ktorých si mohol vybrať každý čitateľ. Ukážky poetických aj prozaických textov slovenských autorov v podaní mladých hercov si cestujúci vypočuli aj v dopravných prostriedkoch. V Starej tržnici si návštevníci mohli kúpiť knižné novinky od 30 vydavateľov. V Literárnom HYDEPARKU na námestí pred novou budovou SND dostali slovo blogeri, pesničkári a príležitostní literáti.

- Noc literatúry

Noc literatúry približuje verejnosť netradičným spôsobom súčasnú európsku literatúru prostredníctvom série verejných čítaní. Cieľom je zoznámiť čitateľov s dielami európskych autorov na netradičných, s literatúrou bežne nespájaných miestach. V roku 2016 sa noc literatúry uskutočnila vo viacerých slovenských mestách a v rôznych európskych metropolách.

- Noc s Andersenom

Medzinárodné podujatie Noc s Andersenom je zamerané na podporu čítania detí. Na Slovensku za svojich deväť ročníkov poukázalo na význam knižníc a čítania pre širokú verejnosť. Na podujatí Noc s Andersenom sa v tomto roku zúčastnilo vo všetkých krajinách spolu viac ako 60 000 detí. Slovensko je po Českej republike druhou krajinou s najvyšším počtom knižníc zapojených do tejto úspešnej akcie na podporu čítania detí.

- Projekt „Čítajme si“

Projekt vznikol v roku 2008 s cieľom pritiahnúť k čítaniu viac detí a zároveň poukázať na význam literatúry pre detského čitateľa. Organizuje ho Linka detskej istoty pri Slovenskom výbore UNICEF. Projekt sa realizuje 6-hodinovým čitateľským maratónom, do ktorého sú zapojené deti z viacerých miest Slovenska.

- Týždeň slovenských knižníc

Celoslovenské podujatie Týždeň slovenských knižníc je pre knižnice vždy očakávanou príležitosťou prezentovať svoje úspechy, nové služby, kultúrne podujatia v priestoroch knižníc a mnoho ďalších aktivít, ktorých hlavným cieľom je upriamiť pozornosť na knižnice, ich úlohu, činnosť a ich výnimočné postavenie medzi kultúrno-vzdelávacími inštitúciami. Cieľom týždňa slovenských knižníc je pozitívne zviditeľňovať knižnice ako kultúrne a vzdelávacie inštitúcie prostredníctvom najrozmanitejšieho spektra aktivít a podujatí.

- Súťaž „Vráťme knihy do škôl“

Súťaž „Vráťme knihy do škôl“ je určená pre materské, základné a stredné školy. Cieľom tejto súťaže je podporiť záujem detí a mladých ľudí o čítanie kníh ako dôležitého prostriedku ich osobnostného rozvoja.

- Záložka do knihy spája školy

V októbri, v Mesiaci školských knižníc sa od roku 2009 pravidelne zapájajú základné školy do česko-slovenského projektu Záložka do knihy spája školy. Projekt je organizovaný v spolupráci s Národným múzeom a knižnicou J.A.Komenského v Prahe prostredníctvom jeho Centra pre školské knižnice. Cieľom projektu je nadviazanie kontaktov medzi českými a slovenskými základnými školami a podpora čítania prostredníctvom výmeny záložiek do kníh, ktoré žiaci vyrobia ľubovoľnou technikou.